

बिभिन्न स्थानमा सर्च अप्रेशन गरेको थियो । दुई दिनमा त्यति धेरै संख्यामा पक्राउ परेका हुन् । बुधवार राति १० देखि होलोको २ बजेसम्म प्रहरी टोलीले बिभिन्न स्थानमा सर्च अप्रेशन तथा चेकिङ गरेको थियो । त्यसक्रममा शंकास्पद अवस्थामा हिड्डुल गर्ने तथा मोडिफाई गरी ठुलो आवाजमा कुदाउने सवारी साधनलाई प्रहरीले नियन्त्रणमा लिएको थियो । पक्राउ पर्नेहरूमा अर्जुनधारा वडा न.८ बस्ने बर्ष १३ का आयुस सापकोटा, वडा नं ११ बस्ने बर्ष १७ का निशान्त

सम्पादकीय

जैविक विविधतामा
नेपाल पहिलो

अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धानकतल्ले गरेको अध्ययन नतिजाले नेपाल विश्वमै मानव-प्रकृतिविवको सम्बन्धको हिसाबले पहिलो राष्ट्रमा स्थापित गरेको छ। विश्वका कुल ६१ राष्ट्रमा गरिएको अध्ययनले ‘नेचर कनेक्टेड’ राष्ट्रको सूचीमा नेपाल सबैभन्दा अगाडि आजन् पुग्नै पनि गर्वको विषय हो।

अध्ययनका क्रममा ६१ राष्ट्रका ५७ हजार सहभागीलाई सामाजिक, आर्थिक, भौगोलिक र सांस्कृतिक कारकहरूले कसरी मानिसको प्रकृतिप्रतिको दृष्टिकोणलाई प्रभाव पार्छन् भन्ने प्रश्न सोधिएको थियो र नतिजालाई विश्लेषण गरिएको थियो। वातावरण तथा समाजसम्बन्धी वैज्ञानिक जर्नल एन्बिओमा गत शनिबार प्रकाशित उक्त प्रतिवेदनका अनुसार सबैभन्दा बढी प्रकृतिसँग जोडिएका राष्ट्रको सूचीमा विश्वका अन्य सबै राष्ट्रलाई पछाडि पार्दै नेपाल पहिलो नम्बरमा आएको हो।

‘प्रकृति-सामीप्य’लाई एक स्थापित अवधारणा मानिन्छ, जसले कुनै व्यक्तिको प्रकृतिसँगको सज्ञानात्मक र भावनात्मक सम्बन्धलाई भन्काउँछ। यो मनोवैज्ञानिक अवधारणाअन्तर्गत कुनै व्यक्तिको अन्य जीवजन्तुसँगको सम्बन्ध मापन गरिन्छ। विभिन्न अध्ययनले प्रकृतिसँगको सम्बन्ध बलियो हुँदा व्यक्तिको मानसिक स्वास्थ्य राम्रो हुने र ऊ वातावरण-मैत्री व्यवहारमा बढी संलग्न हुने देखाएका छन्। यसैगरी प्रकृतिसँगको कमजोर सम्बन्धका कारण सम्बद्ध व्यक्तिले व्यक्तिगत भौतिक लाभलाई प्राथमिकता दिने हुँदा यसलाई जैविक विविधताको ह्राससमेत भिन्याउने कारक मानिन्छ।

बेलायत र अस्ट्रियाका अनुसन्धानकर्ताको टोलीले गरेको यो अध्ययनले विज्ञानभन्दा बढी धर्म र आस्थालाई महत्त्व दिने समाजमा प्रकृतिसँगको सम्बन्ध पनि बलियो हुने देखाएको छ। बेलायतको डर्बी विश्वविद्यालयका प्राध्यापक माइल्स रिचर्डसनले नेतृत्व गरेको उक्त अध्ययनले प्रकृतिसँगको सम्बन्धलाई कमजोर पार्ने कारकमा उच्च सहरीकरण, औसत आम्दानी र इन्टरनेट प्रयोगको दर रहेको देखाएको छ।

त्यसो त, नेपाली जनता प्रकृतिमैत्री भएका कैयन् उदाहरण छन्। नेपालमा प्राचीन कालदेखि नै प्रकृति, वातावरण र जीवजन्तुप्रति आदर र संरक्षणको परम्परा रहिआएको छ। हाम्रा धार्मिक तथा सांस्कृतिक परम्परामा वन, नदी, पहाड, वृक्ष र जनावरलाई देवीदेवताका रूपमा पुज्ने चलन छ। पिपल र वरलाई पूजा गर्ने, नाग पञ्चमीमा सर्पको पूजा गर्ने आम चलन छ। छठ, जनै पूर्णिमादेखि तिहारमा गरिने गोवर्धन पूजा, काग र कुकुरलाई गरिने पूजादेखि हरेक पर्व र उत्सवमा प्रकृतिप्रति श्रद्धा व्यक्त गरिन्छ र यस्ता कार्यमा प्रकृतिसँगको अन्योन्याश्रित सम्बन्ध हुन्छ। नेपालका धार्मिक मठमन्दिरतजिकै पवित्र वन संरक्षण गर्ने चलनले जैविक विविधतालाई संरक्षण गर्न सहयोग गरेको छ।

नेपालको सामुदायिक वन व्यवस्थापन विश्वकै सफल उदाहरणमध्ये एक हो। देशभर छरिएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका लाखौँ सदस्य वन संरक्षणमा सक्रिय छन्। यसबाहेक, परम्परागत कृषि प्रणाली नेपाली किसानको अभूँँ पनि रोजाइमा छ। जैविक खेती गर्ने, प्रांगारिक मल, गोठ मल र परम्परागत बिउ प्रयोग गर्ने चलन अभूँँ पनि जीवित छ भने धान, मकै, कोदो, फापरजस्ता परम्परागत जातका अन्नको संरक्षणले जैविक विविधतालाई जोगाएको छ।

• प्रमोदभक्त आचार्य

देशको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि प्राविधिक जनशक्तिको ठुलो भूमिका हुन्छ । आजको युगलाई नै प्रविधिको युग भनेर चित्रित गरिएको छ । यसले पनि प्राविधिक शिक्षाको महत्त्व र आवश्यकतालाई पुष्टि गरेको छ । आजका युवा जनशक्तिलाई सिप सिकाएर उत्पादन तथा रोजगारीमा सहभागिता गराउने कार्य प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमको हुन्छ । यसै अनुसार आधारभूत तहदेखि उच्च तहसम्मका प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन गर्ने संस्था स्थापना भएका छन् । प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् सिटिइभिटीले छोटो र लामो अवधिका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमका कार्यक्रमलाई सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन, गुणस्तर कायम र यसको प्रवर्धनका निम्ति सहजीकरण गर्दै आएको छ । परिषद्ले थ्रम बजारको माग अनुसार आधारभूत श्रम मध्यमस्तरीय प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन गर्ने र सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्दै उत्पादित जनशक्तिलाई बजारसँग जोड्ने काम गरिरहेको छ । हालसम्म परिषद्ले श्रम बजारको माग अनुसारका जनशक्ति उत्पादन गर्ने पाठ्यक्रम तयार, प्रशिक्षकको क्षमता विकास, उद्योग, व्यवसाय र रोजगारदातासँगको समन्वय र सहकार्यमा प्राविधिक शिक्षाको गुणत्मकता वृद्धिका लागि निरन्तर काम गर्दै आएको छ ।

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिममा राज्यको उच्च प्राथमिकताका

बाबजुद यस क्षेत्रमा अध्ययनका लागि विद्यार्थीको आकर्षण खासै बढ्न सकेको छैन । तथाङ्कहरूलाई अध्ययन गर्दा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको उपलब्धताको तुलनामा विद्यार्थी भर्नादर २५ प्रतिशत हाराहारीमा मात्र छ । एकातिर प्राविधिक जनशक्तिको माग बढेर जानु अनि अर्कातिर प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीको संख्या निरन्तर ओरालो लागिरहनु कहँनै न कतै केही त्रुटि रहेको दृष्टान्त हो । एकातर्फ सरकारले हरेक पालिकामा प्राविधिक शिक्षालयको संस्थागत पहुँच पुर्‍याउने र १६ औँ आवश्यक योजनाको अन्त्यसम्ममा प्राविधिक शिक्षाको पहुँच ७० प्रतिशत पुर्‍याउने लक्ष्य राखेको छ भने अर्कोतर्फ हाल उपलब्ध सिटि संख्यामा समेत विद्यार्थी भर्नाको कोटा पूरा नभएको अवस्था छ । यसले सरकार राखेको लक्ष्य पूरा नहुने मात्रै होइन हाल गरिरहेको लगानीको पनि प्रतिफल पूरा नहुने देखिन्छ ।

यसो हुनुका कारणमा केही हाम्रा नीतिगत तथा संस्थागत समस्या छन् । जसमा संघीय तहमा सञ्चालन हुँदै आएको सिटिइभिटीको पुनर्संरचना गरी प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गर्दै प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्न हातेमालो गर्न सकिएको छैन । संघीय तहमा समेत धेरै मन्त्रालयले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएका छन् । प्रदेश र पालिकाले समेत आफ्नो ढङ्कबाट संरचना स्थापना गर्दै कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ । यसो गर्दा एकातर्फ कार्यक्रममा र स्रोतको समेत दोहोरोपना भइरहेको छ भने अर्कातर्फ विद्यार्थी, अभिभावकलाई कुन शैक्षिक संस्थाले प्रदान गर्ने प्रमाणपत्रको मान्यता र अध्ययनपत्रचात्को रोजगारीमा अवसरमा सहज हुन्छ भन्ने यकिन गर्न कठिन छ ।

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका

कार्यक्रममा कार्यस्थलको सिकाइलाई अनिवार्य गर्न सकिएको छैन । उद्योगी, व्यवसायी र रोजगारदातालाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका कार्यक्रमसँग जोड्न सकिएको छैन । उद्योगी व्यावसायी र रोजगारदाताको माग अनुसारका क्षेत्र र तहमा आवश्यक प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्न सकिएको छैन । बजार मागको अध्ययनपत्रचात् उद्यमी बन्न आवश्यक सिपसहित उद्यमी संस्कार सिकाउन सकिएको छैन । यसका कारणमा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि तोकिएका न्यूनतम भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको व्यवस्था नहुनु, पाठ्यक्रमलाई समयसापेक्ष सुधार हुन नसक्नु, शिक्षण सिकाइलाई प्रविधिमैत्री बनाउन नसक्नु, मूल्याङ्कन प्रणालीमा प्रयोगात्मक परीक्षामा जोड गर्न नसक्नुका साथै नियमित अनुगमन नहुनु रहेका छन् ।

प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा विद्यार्थीको रोजाइ कम हुनुका अनेकौँ कारणमध्ये एक महत्त्वपूर्ण कारण शैक्षिक क्यालेन्डरको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु पनि एक हो । तोकिएको समयभित्र विद्यार्थी भर्ना, समयमा पठनपाठन सम्पन्न, समयमा परीक्षा र समयमै नतिजा प्रकाशन गर्न नसक्नु प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा देखिएका समस्या हुन् ।

शैक्षिक क्यालेन्डर के हो र किन ?

शिक्षालयले सञ्चालन गर्ने शैक्षिक क्रियाकलापलाई तोकिएको समयभित्र प्रभावकारी ढङ्कबाट सम्पादन गर्न तयार गरिएको समय तालिका नै शैक्षिक क्यालेन्डर हो । यसमा विद्यार्थी भर्नाको समय सीमा, नियमित पठनपाठन, परीक्षा तथा मूल्याङ्कन, नतिजा प्रकाशन र शैक्षिक योग्यताका प्रमाणको वितरणसमेत उल्लेख गरिएको हुन्छ । परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयबाट तयार गरिएको शैक्षिक

क्यालेन्डरका आधारमा सम्बन्धित शिक्षण संस्थाले शिक्षालयस्तरमा शैक्षिक तथा अतिरिक्त क्रियाकलापसहितको योजना तयार गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्ता शैक्षिक योजनामा नियमित पठनपाठन, बिदा, विद्यार्थीलाई प्रयोगात्मक अभ्यास, फिल्ड भिजिट, सामुदायिक स्वास्थ्य कार्यक्रम, आन्तरिक मूल्याङ्कन, सेमेस्टर तथा वार्षिक परीक्षा आदि उल्लेख गरिएको हुन्छ ।

पाठ्यक्रममा उल्लेख भए अनुसार कार्यगत तालिम र इन्टर्नसिपका क्रियाकलापसमेत शैक्षिक क्यालेन्डरमा समावेश हुनु पर्छ । यसका साथै शिक्षालयबाट सम्पादन गरिने अतिरिक्त क्रियाकलापमा खेलकुद सप्ताह, प्रशिक्षार्थी भर्ना अभियान, समुदायसँग प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाका कार्यक्रम, सरोकारवालासँगको अन्तरसंवाद कार्यक्रमको समेत समय तालिका तय गरी शैक्षिक क्यालेन्डरमा राखिनु पर्छ । यस्ता शैक्षिक योजनाले शिक्षण संस्थामा सञ्चालन हुने सबै शैक्षिक क्रियाकलाप समयमै सञ्चालन गर्न सहज बनाउँछ । यसबाट विद्यार्थी र शिक्षक दुवैमा समयपालन र अनुशासनको भावना विकास हुन्छ । जसले गर्दा शिक्षालयको समुदाय, उद्योग व्यवसायी र रोजगारदाता र अन्य सरोकारवालासँगको अन्तरसम्बन्ध थप विकास हुन्छ ।

समयमा नै विद्यार्थी भर्ना, परीक्षा र नतिजा प्रकाशन भन्ने मूल उद्देश्यका साथ परिषद् परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयबाट भर्ना क्यालेन्डरसमेत समावेश गरेर भर्ना निर्देशिका तयार गरेको हुन्छ । शिक्षालयले पाठ्यक्रममा तोकिएको सिप र ज्ञान सिकाउने, समयमा नै परीक्षा सञ्चालन र नतिजा प्रकाशन गरी प्रमाणपत्र वितरणसम्मका कामलाई सुनिश्चितता गर्न भर्ना निर्देशिका जारी गरेको पाइन्छ । निर्देशिकामा भर्नालाई पारदर्शी र सबैको पहुँचलाई सुनिश्चितता हुने

गरी अनलाइन आवेदन फाराम भर्ने व्यवस्था पनि गरिएको छ । विगतका वर्षमा विभिन्न कार्यक्रम अनुसार पटक पटक लिइंदै आएको प्रवेश परीक्षा विद्यार्थी छनोटलाई एकै पटक गरिएको छ । सबै भर्ना प्रक्रिया एकै पटक हुँदा विद्यार्थीलाई भर्ना कार्यक्रममा सहभागी हुन सहजसमेत भएको छ । क्यालेन्डरमा समावेश भएका सबै विषय लागु गर्न सकिएको छैन । जबसम्म क्यालेन्डर लागु गर्न सकिँदैन, तबसम्म प्राविधिक शिक्षाको दुरावस्था कायमै रहन्छ ।

देशको समृद्धि र विकासका क्षेत्रको पहिचान गरी त्यसका लागि आवश्यक प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्नु सिटिइभिटीको दायित्व हो । यस कार्यका लागि सरकारले उच्च प्राथमिकता दिँदै आएको छ । यद्यपि अपेक्षा गरे अनुसार विद्यार्थीलाई प्राविधिक शिक्षामा आकर्षण गर्न सकिएको छैन । यसका विभिन्न कारणमध्ये समयमै भर्ना प्रक्रिया समाप्त नहुनु, समयमा नै पढाइ सुरु नहुनु र तोकिएका कोर्स समाप्त नहुनु, समयमै परीक्षा लिने र नतिजा प्रकाशन गर्ने प्रक्रिया र प्रमाणपत्र वितरणसम्मका कामलाई व्यवस्थित गर्न नसक्नु प्रमुख हो ।

देखिएका समस्या निरूपण गर्दै सिटिइभिटीले सरोकारवालाको सहभागितामा आगामी शैक्षिक सत्रका लागि तयार गरेको प्रशिक्षार्थी भर्नामा निर्देशिका शैक्षिक क्यालेन्डरको व्यवस्था गरी पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्ने पहलकदमी लिनु पर्छ । जसका कारण विद्यार्थी र अभिभावकलाई तोकिएको समयमा अध्ययन पूरा हुने विश्वास मिल्ने छ । सरोकारवाला शिक्षण संस्था, कर्मचारी, प्रशिक्षक र व्यवस्थापनलाई तोकिएको समयमा आफूहरूले सम्पादन गर्नुपर्ने कामप्रति उत्तरदायी बनाउँछ । सिटिइभिटीले समयानुकूल परिवर्तनको अहिलेको गतिलाई अभूँँ बढाएर लैजानुपर्ने देखिन्छ ।

शासकीय अन्तर्वस्तु

समूहकार्यउन्मुख प्रवृत्ति : यो पुस्ता जित जितको सोचमा खेल खेलिरहन्छ । सहयोगी भावना र इन्फ्लुएन्सिड (प्रभावी) क्षमता राख्ने यो पुस्ता अरूको पीडामा भन्दा खुसीमा रमाउन खोज्छ । भिन्ना मसिना व्यावहारिक समस्याभन्दा माथि उठेर जान सक्ने सोच चिन्तन र व्यवस्थापकीय क्षमता राख्छ ।

प्रभावकारी सञ्चार क्षमता : विभिन्न विश्लेषणबाट पुस्ताविचको मूल विशेषता विश्लेषण भएका छन् । यो पुस्ताको बुभाइसँगै दोहोरो सञ्चार क्षमता पनि राम्रो छ ।

अनौपचारिक र नतिजाउन्मुख : यो पुस्ता विवेकीकृत, पारदर्शी र अनौपचारिक छ । प्रक्रियामा भन्दा नतिजामा केन्द्रित रहने देखिन्छ । प्रक्रिया कम गर्ने कार्यले अनौपचारिकता प्रवर्धन गर्छ ।

अध्ययनका अनुसार अधिल्ला पुस्ता कठोर परिश्रमी र स्वजीवी देखिन्छन् भने पछिल्ला पुस्ता व्यवस्थापकीय क्षमता राख्ने, अरूको मन जितेर काम लगाउन सक्ने छन् । मूल्यगत पक्ष, ज्ञानगत पक्ष, प्रविधिगत पक्षमा पुस्ताविच निकै फरक देखिन्छ । यस कारण यो पुस्ताको आन्दोलन शीघ्र नीतजामुखी भयो । आउँदो पुस्ता सधैं अधिल्लो भन्दा अग्रगामी देखिने हुँदा शासकीय पात्र र प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन नसकिए सधैं जोखिम रीहरहन्छ ।

युवापुस्ताको यस्तो आन्दोलन नेपालमा मात्र पहिलो पटक भएको होइन, श्रीलङ्कामा २०२२, बङ्गलादेशमा २०१४ र माडागास्करामा २०२५ मा भएका छन् । शासकीय पक्षबाट हेर्दा यस्ता आन्दोलन खराब शासनप्रतिको नवयुवाको आक्रोशको उपज हो । राज्यले प्रदान गर्ने सार्वजनिक वस्तु प्राप्तिको गुणस्तर र सहजतालाई विश्वसँग तुलना गर्ने क्षमता नै युवापुस्तालाई आक्रोशित बनाउने आधार हो ।

आन्दोलन वा युद्धको विश्लेषण गर्नुअघि यसका कारणको विश्लेषण गर्न जरुरी हुन्छ । युद्धको नकारात्मक प्रभाव त्यसको कारणको क्षितिजीय परिधिबाट मूल्याङ्कन गरिनु पर्छ । अब यो

डिजिटल पुस्ताको आन्दोलनको खास कारण के थियो वा यो कसरी घटित भयो भन्ने पक्ष हेर्ौ । निम्न कारण प्रमुख रूपमा विश्लेषण गर्न जरुरी छ ।

शासकीय कमजोरी : सुशासनको अभावमा जस्तोसुकै समस्या आउँछन् । सार्वजनिक सेवा प्राप्तमा जनताले पोखेको असन्तुष्टिको परिमाण बढ्दै जानु, संस्था नैतिक र व्यावसायिक गतिविधिबाट स्वर्लित हुँदै जानु, जनताको गुनासो र न्यायिक सुनुवाइ प्रक्रिया खर्चिलो र पहुँचबाट टाढा हुँदै जानुले जनतामा आमअसन्तुष्टि बढाउँदै जान्छ ।

बढ्दो भ्रष्ट संस्कारका कारण संस्थाहरूको व्यावसायिकता पनि स्वर्लित भई आफ्नो उद्देश्यभन्दा टाढा हुँदै गएका छन् । ‘डारोन एसेमोन्ट’ र ‘जेम्स ए गेविन्सनले ह्वाइ नेसन्स फेल’ पुस्तकमा भने जस्तो संस्थाहरू कमजोर हुँदै गएपछि राज्य असफल हुने अवस्थामा पुग्न । त्यही आन्दोलनमा हेर्चौ भने हामी देख्न सक्छौ, सिंहदरबार र सर्वोच्च अदालतसहित सार्वजनिक सम्पति जतिरहँदा राज्यका औपचारिक संस्थादेखि नागरिक समाजले समेत हेरेर बसिरहनु पर्‍यो । यसको अर्थ हाम्रा संस्था कति विवेकीकृत, स्वायत र स्वक्रियाशील हुन सक्ने गरी बनाएछौँ भनेर मूल्याङ्कन गर्ने समय आएको हो ।

असल राजनीतिक संस्कारको अभाव : राजनीतिक असल संस्कारले समयसापेक्ष नीतिहरूको निर्माण तथा परिस्रकरण गरी कानुनको माध्यमबाट सुशासन हासिल गर्ने बाटो समात्छ । यसले राज्यको संस्थाहरूको स्वरूप र आकार निर्माण गरी ती नीति र कानुनको कार्यान्वयन गराउँछ । संस्थाहरूको नियामक कानुन र कार्यविधिको माध्यमबाट जनताको आकांक्षालाई सार्वजनिक वस्तुका रूपमा सार्वजनिक सेवा प्रवाह गराउँछ । यसमा संस्थाहरूको कार्यक्षेत्र, कर्मचारीतन्त्रको स्वरूपलाई योग्यताको आधारमा जिम्मेवार बनाउँछ ।

नेपाल जस्तो देशमा राजनीतिक नैतिकता र

सदाचारिता तथा परोपकारी सोचको अभावका कारण हरेक क्षेत्रमा राजनीतिकरण भएको छ । सबै क्षेत्रमा राजनीतिक हस्तक्षेपले अपराधको राजनीतिकरण हुँदा राजनीति आफ्नै अपराधीकरण हुन पुग्न । राजनीतिक संस्थामा लोकतन्त्रीकरणको अभावलाई स्वसुधारको बाधकको रूपमा देखिएको विषय खोज अनुसन्धानमा प्रशस्तै छन् । राजनीतिले संस्थाहरूको पदाधिकारी नियुक्तिदेखि कर्मचारीतन्त्रको सरुवा बढुवामा समेत प्रभाव पार्दा नागरिकलाई हुने सेवा प्रवाहमा त्यसको प्रत्यक्ष नकारात्मक असर परेको हुन्छ । राजनीतिक संस्कारका कारण नै नातावाद, कृपावाद र चाकडी चाप्लुसी प्रथा निरन्तर रह्यो । यसमा क्षमता भएका र सत्यनिष्ठामा रहनेहरू विक्षिप्त भए । यी विषय नवयुवाले निष्पक्ष रूपमा अवलोकन गरिरहेका हुन्छन् ।

आर्थिक वस्तु र लाभान्श छनोटको दायरा : शासकीय पात्रहरूले तुलनात्मक रूपमा विकास हुँदै गएको दाबी गर्ने गरेका छन् । कसैकसम गाउँमा बाटो पुग्यो, खानेपानी पुग्यो तर दुमिकमा पाखा भित्ताका नागरिक त्यही बाटो भएर विदेश गए । नयाँ पुस्ताले देखेको विश्वव्यापी आर्थिक वस्तुहरूको प्रयोग र त्यसका लाभान्श प्रयोग गर्न उनीहरूलाई सधैं बजारले हस्तक्षेप गरिरहेको हुन्छ । मोबाइलमा रिल हेरेर बसेको पुस्ता रिलजितकै शीघ्र आवश्यकता पूरा गर्ने आशात्मिका छन् । राजनीतिज्ञले राजनीतिक दर्शनमा समाजवाद वा अन्य जे वाद भने पनि आजको डिजिटल समाजलाई बजारले डोर्‍याइरहेको छ । विकसित देशको गिगबजारमा ५० घण्टा वा करिब तीन दिन काम गर्दा उसले नयाँ आइफोन किन्न सक्छ भने, ऊ त्यो गाउँसम्म पुगेको बाटोलाई माया गरेर गाउँमा बसिरहन्छ त ?

बजारमा छनोटको दायरा फराकिलो छ । त्यहीँ मेरिटोक्रेसी वा क्षमताका आधारमा समावेशी हुन सकिन्छ भने क्षमता भएका मानिस घरका भित्ताको माया गरेर बस्दैन । नयाँ पुस्तालाई यही आदर्शले मार्गदर्शन गरिरहेको देखिन्छ । उनीहरू त्यो छनोटमा सहभागी हुन नपाउँदाको दोष सरकारलाई दिन्छन् । विकसित विश्वमा एडल्ट सिटीहरू बनेका छन् । रात्रिकालीन बजार छन् । यसले युवाको जीवनशैली र अर्थतन्त्रलाई विकासको मियोमा जोडिरहेको छ । ‘डिजिटल लिटेसी’ ले विश्व बजारका वस्तुहरू प्रदर्शन

गरिरहेका छन् तर यस्ता आधुनिक सहमा गरिब देशका युवाको न त पहुँच छ न त राज्यको नीति । यसले युवा आक्रोशित छन् । डिफ्याक्टो डेमोक्रेसी अर्थात् सही लोकतन्त्र : नेपाल जस्ता देशमा नामका मात्र लोकतन्त्र आए । नागरिकले चुनावमा भोट हाल्न पाउनु र समानुपातिकका नाममा तमारा वर्गले भाग लिइरह्नु सही लोकतन्त्र होइन । बोल्न पाउनु मात्र लोकतन्त्रको उपलब्धि भनेर लामो समयदेखि भनिरहेको भाषा आफैमा कर्कस आवाज सुनिइरहेको थियो । चुनाव जितेर गएका नेताहरूले युवाको प्रश्नमा ‘.तिमीले भनेर हुन्छ, मलाई जनताले चुनेर पठाएका हुन्’ भन्ने उत्तर दिँदा युवा पुस्ताका मन निकै कुँडिएको हुनु पर्छ । निर्वाचनमा नो भोट, राइट जोजेक्ट र देशको नागरिकले विश्वको जुन कुनैमा काम गर्दै रहे पनि भोट हाल्न पाउनुपर्ने प्रावधान नरहँदासम्म लोकतन्त्र गणितमा आधारित मात्र हुने रहेछ ।

समाज रूपान्तरणको रेखा : शोधहरूमा नेपाली समाजलाई कलेक्टिभ समाजका रूपमा विश्लेषण गरेको पाइन्छ । पूर्वीय समाज लामो समयसम्म कलेक्टिभ समाजका रूपमा रहे । जापानसमेत लामो समयसम्म विदेशीबाट एकान्तमा बस्न रुचाउँथ्यो । पछिल्लो समय नेपाली समाजमा विदेशीहरू आएर काम गरेका छन् । नेपालीसमेत विदेश गएका छन् । अब क्रमशः नेपाली समाज ‘इन्डिभिज्युअलिस्टिक’ समाजतर्फ रूपान्तरणको मार्गमा छ । यस दृष्टिकोणले समाजका प्रत्येक मानव समाज रूपमा सक्षम भएको हेर्न चाहन्छ । अधिकांश गरिब भएको समाजमा केही मानिसको उच्च जीवनशैलीले समाजलाई समस्यामा पार्‍यो । सामाजिक सञ्जालमा नेपोकिडको मुभमेन्ट यही उदाहरण हो ।उपयुक्त विश्लेषणबाट शासकीय पात्रहरूले बुझ्नुपर्ने कुरा महासागर जित्तकै गहिरो र घामजुलितकै छर्लङ्छ छ । सबै पक्ष मिलेर अब आउँदो निर्वाचन सफल पारी आउने सरकारबाट समयसापेक्ष शासकीय प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने गरी अघि बढ्न आवश्यक छ । यसका लागि जेनजी पुस्ता तथा समग्र पक्षले संयमित, विवेकशील र भविष्यदर्शी ढङ्कबाट व्यवहार प्रदर्शन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

Pratidin National Daily

प्रतिदिन

तपाईं जहाँ भएपनि
प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगइन गर्नुहोस्

www.pratidindaily.com

- **अकर** आज सुन्दर पहिरनले व्यक्तित्वमा निखारले ल्याउनेछ । जोशीजाँगर र हिम्मत पनि कला र गत्साको प्रभाव बढ्नेछ । वैदेशिक कार्य पनि अधि बढ्नेछ ।
- **शिव** सामाजिक क्षेत्रमा सफलता भिन्नलेछ । गरेका कामबाट धेरैलाई फाइदा पुग्न सक्छ ।